

HRVATSKI VOJNIK

DOSSIER
*Hrvatska vojska
u Louisesu*

INTERVIEW :

dr. Anto Knežević

**PROTUOKLOPNA RAKETA
DRAGON**

Broj 39. godina III.

4. lipnja 1993.

cijena 3000 HRD

POVIJESNI REZULTATI HRVATSKE DRŽAVNE POLITIKE

Predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman obratio se na Dan državnosti — 30. svibnja — na svečanoj sjednici Sabora zastupnicima obaju domova, nazočnim visokim gostima te javnosti, prigodnim govorom. Izlaganje prenosimo u cijelosti.

Štovani predsjednici
Zastupničkog i Županijskog doma,
Dame i gospodo zastupnici
oba Doma hrvatskoga državnoga Sabora,
Cijenjeni gosti, uzvanici i svi nazočnici!

I.

Smisao Dana hrvatske državnosti

Treća obljetnica Dana hrvatske državnosti označava veoma kratko vremensko razdoblje. Međutim, u njemu su se zbili tako presudni, prijelomni događaji da će ono biti zabilježeno zlatnim slovima u čitavoj povijesti hrvatskoga naroda.

Značenje obilježavanja i proslava povijesnih obljetnica jest u tome da se pribiru i osmišljavaju ona povijesna iskustva na kojima valja njegovati nacionalnu svijest radi opstanka naroda, postizanja slobode i državno-ga suvereniteta. A također, i radi što svrhovitijeg i skladnijeg uključivanja vlastitog nacionalnog i državnog bića u međunarodnu ljudsku zajednicu.

Osim toga, obljetnički osvrt nameće potrebu svestrane prosudbe najvažnijih zbivanja na predenu putu radi izvlačenja zaključaka za rješavanje problema što stoje pred nama.

U obzoru takva pristupa našoj trećoj obljetnici, mislim da je opravdano na prvom mjestu istaknuti jednu važnu činjenicu. A ta je da su sveukupna suvremena zbivanja, kako na tlu bivše Jugoslavije tako i u svijetu, potvrdila ispravnost one politike koja se u sklopu prvih višestranačkih izbora, proljeća 1990, oblikovala u biti kao hrvatski nacionalno-demokratski pokret s jasnim programskim ciljem: izlaska iz komunističkog jednostranačkog sustava, ali i oživotvorenja hrvatske državne suverenosti.

To se tada mnogim sudionicima činilo ne samo upitnim, nego i neostvarivim, pače i opasnim za postizanje pluralističke demokracije. Neki od oporbenih političkih prvaka smatrali su čak i neoportunim političko suprotstavljanje nakanama jugo-komunističkog režima da onemogući politički nastup hrvatskog nacionalnog programa. Takvo držanje bilo je uvjetovano kod jednih: pogrešnim prosudbama unutarnjih i svjetskih prilika, kretanja i snaga, a kod drugih shvaćanjem da je u tadašnjoj Jugoslaviji bilo bitno postići pluralističku demokraciju a ne i nacionalno-državnu suverenost.

Iz tih istih redova, i uglavnom zbog istih razloga, dolazilo je i suprotstavljanje provedbi referenduma o samostalnosti Hrvatske (19. svibnja 1991.).

Snimio: Alojz Borsić

Smatram da te činjenice ne treba prepustiti zaboravu zbog više razloga. Prije svega zato da bi se podsjetilo da je u presudnim povijesnim trenucima hrvatski narod pokazao svoju političku svijest i zrelost, dok neki nisu imali, niti vjere u vlastiti narod, niti političke zrelosti, znanja i odlučnosti da se ispravno opredijele u pojedinim presudnim trenucima. Zbog tih iskustava ne iznenađuje što se to nesnalazanje očituje i dalje u neshvaćanju državne politike suverene Hrvatske u veoma zamršanim međunarodnim okolnostima.

Sličnih pojavnosti bilo je, naime, i kasnije, od proglašenja Dana državnosti do najbitnijih pitanja izgradnje, obrane i međunarodnog priznanja suverene Hrvatske.

Ozakonjenjem 30. svibnja za Dan hrvatske državnosti, željeli smo, u prvom redu, na najznakovitiji način izraziti pomirbu svih sastavnica hrvatskih povijesnih kretanja prema vlastitoj državi. Ali isto tako i odlučnost, da u simbolima državnosti ne dopustimo održavanje onih spomena što su bili uzrokom povijesnih razdvajanja i nedaca, i što bi mogli biti smetnja liku demokratske Hrvatske. Hrvatski je narod uzevši u cjelini,

osir
ma,
zap
u d

poli
srp:
vert
nar
pre

vert
sve
šov

stve
poc

shv:
neg
sko
prip
por
Hrv
što
tom
nov
mek
sko

sko
se i
tičk
Okc
prv
liv:
sar
oču
nos

osim malobrojnih pojedinaca, i u tome kao i u drugim najbitnijim pitanjima, slijedio smisao državne politike koja se pokazala — usprkos svim zaprekama i nepovoljnim okolnostima — djelotvornom i najsvrhovitijom u danim međunarodnim odnosima.

Povijesni rezultati hrvatske državne politike: pobjeda — na ratnim i političkim bojištima — u domovinskom ratu protiv jugo-komunističke i srpsko-crnogorske agresije, te međunarodno priznanje nezavisne i suverene Hrvatske države primanjem u svjetsku Organizaciju Ujedinjenih naroda — pružaju trajne osnove za rješavanje svih problema što stoje pred hrvatskim narodom i njegovom državom.

II.

Međunarodni položaj Hrvatske

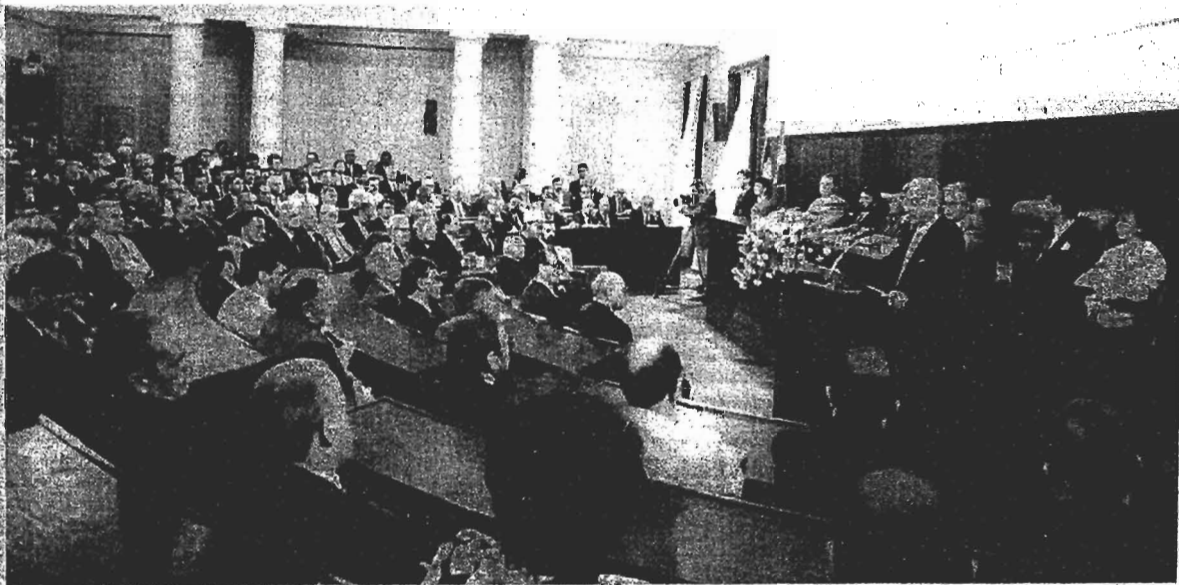
Svojom sposobnošću da uspostavi i obrani svoju samostalnu i suverenu državu, a također i svojom razboritom politikom u rješavanju sveukupne krize na tlu bivše Jugoslavije, Hrvatska je stekla ugled i poštovanje u današnjem uznemirenom svijetu.

I u redovima onih međunarodnih čimbenika što su bili protivnici stvaranja samostalne hrvatske države, a za očuvanje bivše Jugoslavije pod svaku cijenu, došlo je do bitnih promjena. Makar i sa zakašnjenjem

Usprkos svih nepovoljnih međunarodnih okolnosti i prilika u bivšoj Jugoslaviji, danas, na treću obljetnicu ostvarenja povijesnih težnji hrvatskog naroda možemo se s ponosom osvrnuti na prijedeni put. Ne samo da smo stvorili državu, nego smo ju i održali, i to sami, bez saveznika i ikakve pomoći sa strane, jedino sa snagom i sviješću vlastitog naroda, sa spremnošću na žrtve cijele domovinske i iseljene Hrvatske.

Nakon međunarodnoga priznanja državnog subjektiviteta u međunarodnoj zajednici, postali smo članicom Ujedinjenih naroda, Konferencije o europskoj sigurnosti i suradnji, te mnogih drugih međunarodnih političkih, gospodarskih i financijskih organizacija. Opstojnost i budućnost Hrvatske kao samostalne neovisne države — u međunarodno priznatim granicama — zajamčena je od najviših tijela OUN, a osigurana snagom vlastite države i prijateljskim odnosima s mnogim zemljama. U to možemo biti sigurni, bez obzira na teškoće koje imamo sada i s kojima se još možemo suočiti.

Treba, međutim, računati i nadalje s time da će borba za ostvarenje pune suverenosti nad čitavim hrvatskim teritorijem, kao i za stabilnost čvrstog ustavno-pravnog poretka tražiti i nove, neprestane napore, a možda i žrtve.

shvatili su da je u Hrvatskoj uspostavljen stabilniji demokratski poredak nego li u nekim drugim postkomunističkim zemljama, te da takvoj Hrvatskoj, osobito zbog njezina geopolitičkog položaja i politike koju provodi, pripada istaknuta uloga u uspostavi mira i osnova za novi međunarodni poredak na jugoistoku Europe. Međutim, osim onih koji računaju s Hrvatskom kao s važnim čimbenikom u ovom dijelu svijeta, ima i onih što zastupaju gledišta suprotna interesima suverene Hrvatske. Razlozi tomu su višestruki: jedni se teško mire s raspadom Jugoslavije, drugi bi novi međunarodni poredak na ovom području gradili po mjeri svojih i međusobno oprečnih interesa, a treći bi, ili neki od spomenutih, u Hrvatskoj rado imali posla s onima s kojima bi mogli provoditi svoje zamisli.

Kao što sam 23. ožujka ove godine iznio u svojoj Poslanici hrvatskom Saboru, stvaranje samostalne, neovisne države Hrvatske zbivalo se u prijelaznom povijesnom razdoblju raspada komunističkog socijalističkog sustava i višenacionalnih tvorbi u euroazijskom dijelu svijeta. Okolnosti za uspostavu samostalne Hrvatske bile su veoma nepovoljne, prvo — zbog toga što je cio međunarodni poredak u tom času bio protiv stvaranja novih nezavisnih država; drugo — što su protiv stvaranja samostalne Hrvatske bile sve one međunarodne silnice što bijahu za očuvanje Jugoslavije pod svaku cijenu, i treće — što su i unutrašnji odnosi u bivšoj SFRJ bili izričito nepovoljni za Hrvatsku.

Hrvatska danas proživljava još uvijek teško razdoblje između rata i mira koje, nadam se, neće dugo trajati. Razdoblje u kojemu se na nas nepravedno i nepošteno baca krivnja za posljedice politike drugih, pa i svjetskih, čimbenika, koji nisu shvatili ili nisu željeli izvući potrebne zaključke za obuzdavanje jugo-komunističke i srpsko-crnogorske agresije, najprije u Hrvatskoj a zatim i u Bosni i Hercegovini, a koja je poprimila obilježja nezapamćenog barbarskog razaranja i genocidnog etničkog čišćenja, prijeteci proširenjem rata u širim pa i svjetskim razmjerima.

Umjesto potrebnih odluka i djelotvornih koraka za okončanje srpske agresije u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini, došlo je do optužbi protiv Hrvatske, da ona stoji iza hrvatsko-muslimanskih sukoba u Bosni i Hercegovini, i da vodi dvoličnu politiku podupirući raspad i podjelu Bosne i Hercegovine. Tome se, za opravdanje starih protuhrvatskih gledišta, a i sadašnjeg pritiska, dodaje da hrvatska državna vlast guši demokraciju u svojoj zemlji, ne dozvoljavajući slobodu javnih medija, odnosno ograničavajući slobodu riječi.

Nažalost, takve objede ne dolaze samo iz nekih međunarodnih redova, poznatih po svojoj nesklonosti Hrvatskoj, nego i od nekih građana Hrvatske. Takvih koji se koriste uspostavljenom hrvatskom demokracijom, ali i anarhičnim prilikama prouzrokovanim raspadom komunističkog sustava i strahotama ratnog zla, da slobodno i neodgovorno govore i pi-

šu o svemu i svačemu na štetu vlastite zemlje koja se nalazi u ratnim okolnostima, što nije uobičajeno niti dopušteno ni u kakvoj demokraciji.

Ukazujući na takve pojave, želim istaknuti da mi dobro znamo da još nismo dostigli onu razinu u zaštiti prava i sloboda koju bismo željeli. Međutim nitko objektivan ne može nas okriviti da, čak i usprkos ratnim prilikama, nismo uporno nastojali i da dalje ne težimo izgradnji pune demokracije. To su nam višeputno potvrdili brojni izaslanici Vijeća Europe, Europskog parlamenta i drugih međunarodnih tijela, kao i mnoga izaslanstva iz SAD i drugih izvaneuropskih zemalja.

Zbog tobožnje krivnje Hrvatske za nastale sukobe između muslimanskih i hrvatskih postrojbi u Bosni i Hercegovini, danas smo od nekih međunarodnih čimbenika izvrgnuti političkom, gospodarskom i financijskom pritisku, s licemjernim zahtjevom za promjenu naše međunarodne i unutrašnje politike. Taj se pritisak očituje manje ili više otvoreno: od suptilnih naznaka do otvorenih upozorenja. Najavljuje se čak mogućnost uvođenja sankcija i prema Hrvatskoj, a u stvarnosti se već neko vrijeme i provode »tjeh sankcije« na način da se otežava izvoz roba i pristup svjetskim financijskim središtima. Tako se npr. oteže s realizacijom već odobrenih kredita, a dolazi i do stanovitog smanjenja humanitarne pomoći za prognanike i izbjeglice. Sve se to događa unatoč Rezoluciji Opće skupštine UN iz 1992. godine o međunarodnoj pomoći gospodarskoj obnovi Hrvatske. Ovih dana, osobno sam se obratio najodgovornijim svjetskim državicama, ističući da Hrvatska ne traži i ne očekuje ništa drugo i ništa više od onog što je odobreno drugim zemljama, koje se nalaze u razdoblju prelaska na novi politički i gospodarski sustav, a koje su imale sreću da nisu bile izložene ratnim stradanjima (npr. Poljska, Češka, Slovačka, Mađarska i dr). Hrvatska to zaslužuje svojim konstruktivnim prilogom rješavanju krize na tlu bivše Jugoslavije, a njezino nepovoljnije tretiranje suprotno je ne samo njezinim životnim interesima, nego i dugoročnim interesima stvaranja pretpostavki za stabilan međunarodni poredak u ovom dijelu svijeta.

Poduzeli smo sve moguće korake da argumentirano dokažemo kako objede, kojima smo izloženi, nemaju stvarnog temelja te je potpuno neopravdano prebacivati odgovornost na Hrvatsku za postupke ili nedjelotvornost drugih.

Višestruki su razlozi zbog kojih se pokušava na Hrvatsku prebaciti dio krivnje za neuspjeh, koji je međunarodna zajednica do sada pretrpjela u rješavanju krize u Bosni i Hercegovini. Čini se da je neslaganje između glavnih zemalja Europske zajednice, SAD i Rusije o karakteru mjera koje bi trebalo poduzeti, naročito što se tiče vojne intervencije, koje su već odavno trebale i mogle zaustaviti srpsku agresiju, dovelo do određene rezignacije i odustanka od poduzimanja bilo kakve djelotvorne akcije. Umjesto toga, pokušava se nešto postići politikom ograničavanja sukoba na teritorij Bosne i Hercegovine, zatvaranjem granica, uspostavljanjem »sigurnih područja« za Muslimane, sankcijama i humanitarnom pomoći. Pri tome se odgovornost za vlastiti neuspjeh i neučinkovitost — ali i za nesnalazljivost i neodlučnost — nastoji opravdati i time da nije samo na srpskoj strani krivnja već i na hrvatskoj. O Muslimanima se govori i dalje samo kao žrtvi, ali se prepuštaju sudbini u srpskoj agresiji. U odnosima nekih međunarodnih čimbenika prema Hrvatskoj znatnu ulogu ima, također, još uvijek neugašena ideja i želja da se na ruševinama bivše Jugoslavije stvori bilo kakva vrst nove jugozajednice: preporuča se obnova jugotržista ili jedinstvenog gospodarskog prostora »u interesu svih«. Kao prvi koraci diskretno se predlažu olakšanja razmjene, monetarna ili carinska unija, sve do regionalne zajednice na putu prema »Europi regija«. U tu se igru nažalost uključuju i neki pojedinci iz domaće političke pozornice.

Hrvatska je, dakako, spremna i u vlastitom interesu, normalizirati odnose sa svim susjednim državama što su nastale na tlu bivše Jugoslavije, kao i sa svim drugim zemljama Europe i cijelog svijeta. Kao preduvjet za to Hrvatska bezuvjetno traži da oni koji žele suradnju priznaju suverenost, neovisnost i teritorijalni integritet državnog područja Hrvatske u njezinim međunarodno priznatim granicama. A to prije svega podrazumijeva prestanak agresije pomaganjem svake subverzivne pobunjeničke djelatnosti protiv ustavno-pravnog poretka hrvatske države. O nekim »reintegracijskim procesima« na području bivše Jugoslavije ne može, međutim, biti govora. Hrvatska je predugo bila žrtvom raznih »ujedinjavanja« i »integracija« da bi danas prihvatila bilo kakvo uključenje u nove državne ili regionalne zajednice. Hrvatska je spremna za normalizaciju

odnosa sa svima, na osnovama međusobnog priznanja, uvažavanja punu jednakopravnosti glede državnih i manjinskih interesa te spremnosti na miroljubivu suradnju u izgradnji međunarodnog poretka.

Časni zastupnici
Hrvatskog sabora,

III.

Odnos prema krizi u Bosni i Hercegovini

Srpska agresija na Bosnu i Hercegovinu, osim svih drugih kobnih posljedica, prouzrokovala je i to da je Bosna i Hercegovina postala najzamršenijim kriznim žarištem u čitavom današnjem svijetu. S obzirom na to da je Hrvatska iz geopolitičkih, strateških razloga životno zainteresirana za sudbinu Bosne i Hercegovine, te da rješavanje njezine krize izravno utječe na međunarodne odnose i unutrašnje prilike u Hrvatskoj potrebno je da se potanje osvrnem na problem rata i političke krize u Bosni i Hercegovini. Ovo tim više što je tijekom zadnjih nekoliko mjeseci došlo do kidanja savezništva između Hrvata i Muslimana u zajedničkom otporu srpskoj agresiji, pa čak i do sukoba između muslimanskih i hrvatskih oružanih postrojbi. Stoga ću još jednom ponoviti stožerne temeljnice hrvatske državne politike prema Bosni i Hercegovini:

1. Hrvatsko državno vodstvo, i ja osobno, preporučili smo bosansko-hercegovačkim Hrvatima da se na referendumu izjasne za Bosnu i Hercegovinu kao suverenu i samostalnu državu.

2. Hrvatska je prva priznala Bosnu i Hercegovinu, imenovala tamo svog veleposlanika i time svima dala znati da joj je stalo, osobito zbog geostrateške povezanosti s Hrvatskom i zbog opstanka hrvatskog naroda u njoj, da se obrani od srpske agresije i održi kao slobodna i suverena država.

3. Hrvatski narod iz Bosne i Hercegovine, pomognut od matice zemlje, prvi je ustao u obranu od velikosrpske agresije. Obranišvi veći dio prostora kojeg obitavaju Hrvati su spriječili da cijela Bosna i Hercegovina ne postane sastavnim dijelom »velike Srbije«.

4. Pruživši i omogućivši svestranu pomoć ne samo Hrvatima nego i Muslimanima, Hrvatska je pridonijela tome da Bosna i Hercegovina ne postane posvemašnjom žrtvom agresije.

5. Primiti smo i zbrinuli u Hrvatskoj više od pola milijuna bosansko-hercegovačkih izbjeglica među kojima su većinu činili Muslimani. I danas kad su mnogi od njih otišli u druge zemlje, a dio njih se vratio u svoje krajeve, zbrinjavamo još uvijek oko 250.000 muslimanskih izbjeglica. Na taj način, iako i sami u velikim gospodarskim problemima, doprinosimo, u apsolutnim i relativnim iznosima, više od ikole druge zemlje u svijetu ublažavanju posljedica rata na tlu Bosne i Hercegovine.

6. Duboko smo svjesni da je postizanje trajnog i pravednog mira u Bosni i Hercegovini neophodna pretpostavka za buduću prosperitetan život ne samo na njezinom tlu nego i u ovom dijelu Europe. Stoviše, okončanje rata i krize u Bosni i Hercegovini ima izravnog utjecaja na hrvatski gospodarski preporod, ponovni razvitak turizma, pa čak i na konačno rješavanje još uvijek okupiranih područja Hrvatske. S druge strane, već dugo uočavamo nemoc, neodlučnost, nerazumijevanje problema, nesnažženje i nejedinstvenost međunarodne zajednice kako glavnih europskih država unutar Europske zajednice, tako i SAD, Rusije i OUN, pa smo činili mnoge napore i poticali inicijative s naše strane u okviru međunarodnih diplomatskih razgovora, i drugih koraka od Zagreba do Geneve, i Washingtona, sve do zadnjih sastanaka u Splitu i Međudorju (održanih 18. svibnja 1993.).

7. I na našu preporuku, predstavnici hrvatskog naroda iz Bosne i Hercegovine prvi su prihvatili Vance-Owenov plan, kao osnovu budućeg ustrojstva Bosne i Hercegovine. Po njemu bi za sva tri naroda bila osigurana puna ravnopravnost i suverenost na državnoj razini, a također i u provincijama u kojima su većinski. Nacrt ustavnog rješenja sadrži osnove kako bi se mogao nastaviti snošljiv suživot bez opasnosti da bi neki od njih bio ugrožen od drugih. Hrvatska je politika, osobito na tom primjeru, dobila puno priznanje od međunarodnih čimbenika, kao jedina koja je u punom smislu bila kooperativna i aktivna u traženju rješenja. Čini se međutim da su muslimanski Hrvati prihvatili Vance-Owenov plan samo kao nužno zlo.

8. Do razlaza u savezništvu između Hrvata i Muslimana, u ratu protiv srpske agresije, došlo je iz više razloga. Prije svega zbog nedovoljnog

medusobnog povjerenja. Hrvati se groze muslimanskih nakana da pod geslom građanske države stvore islamsku državu, a Muslimani se plaše da Hrvati žele svoja područja priključiti Hrvatskoj. Predstavnici jednih i drugih ne uviđaju dovoljno potrebu međusobne suradnje iz strateških razloga. I napokon, do oružanih sukoba je došlo i zbog ekstremističkih elemenata na obje strane, ali još više zbog scenarija provokativnog izazivanja ratnog sukoba muslimansko-hrvatskog, u trenutku kad je međunarodna zajednica imala donijeti odluke čak o vojnoj intervenciji protiv srpske agresije.

9. U tom sklopu, muslimanske postrojbe prve su otpočele zadnjih mjeseci agresiju na hrvatska naselja i napad na hrvatske postrojbe, počam od Busovače, Travnika, Zenice i Visokog sve do Jablanice i Konjica, te napadaja na Mostar u kojemu je političko i vojno sjedište HVO. Postoje dokazi o unaprijed pripremljenim planovima za te operacije, obrazloženje kojih je vjerojatno u nemogućnosti povratka od Srba osvojenih područja. Stoga je poduzet pokušaj širenja na račun hrvatskih prostora, i još određenije za ovladavanje područjima u kojima je izmiješano stanovništvo, ali koja po Vance-Owenovu planu pripadaju hrvatskim provincijama. Postoje isto tako dokazi o djelovanju u redovima zapovjedništava Armije Bosne i Hercegovine za namjerno izazivanje sukoba s Hrvatima, radi preusmjerenja pozornosti svjetske zajednice sa stvarnog problema srpske agresije, na tobožnji građanski rat, za koji onda moraju snositi svi odgovornost, a ne samo Srbi.

Jamačno, ovi muslimansko-hrvatski sukobi štetni su za obje strane, premda najviše za Muslimane, a koriste samo agresoru. Zbog protuhrvatske propagande, i neshvaćanja biti problema od nekih važnih međunarodnih čimbenika, muslimansko-hrvatski sukobi mogli su uroditi i veoma štetnim posljedicama i za Hrvatsku, pa smo stoga poduzeli vrlo odlučne korake — kolikogod je to u mogućnosti — da se oni obustave i otklone uzroci i možebitnih budućih nesporazuma.

Stoga sam i dao inicijativu za odlazak u Mostar, koja je rezultirala sastancima u Splitu i Medugorju, na koji su se, kao što je poznato, odazvali i supredsjedatelji Konferencije o bivšoj Jugoslaviji lord Owen i gosp. Stoltenberg, predsjedavajući Vijeća ministara Europske zajednice gosp. Petersen, zapovjednik mirovnih snaga general Wahlgren, kao i muslimanski i hrvatski predstavnici iz Bosne i Hercegovine. A u tom sklopu u Splitu sam razgovarao i s ruskom delegacijom na čelu s ministrom Kozirevim. Na sastanku u Medugorju prihvaćeni su zaključci o početku provedbe Vance-Owenova plana i o uspostavi civilne vlasti u mostarskoj, travničkoj i zeničkoj provinciji, i razumije se o prestanku sukoba između hrvatskih i muslimanskih snaga.

Hrvatska će i dalje sa svoje strane poduzimati sve moguće u pronalaženju puta za postizanje trajnog mira i, za sva tri naroda, prihvatljivog i pravednog budućeg unutarnjeg ustrojstva Bosne i Hercegovine. A to je, osobito nakon svih ratnih strahota, groznih razaranja, neviđenog etničkog čišćenja i nagomilane mržnje — jedva zamislivo, ali ipak možda i moguće, ako bi svaki od njih bio suveren u područjima gdje je većinski, jer bi to bilo jamstvo opstanka i preostalih pripadnika tog naroda u provincijama u kojima je u manjini.

Ako Srbi ne prihvate rješenje što ga nudi Vance-Owenov plan, a i najnoviji prijedlog petorice ministara država članica Vijeća sigurnosti (SAD, Rusije, Velike Britanije, Francuske i Španjolske), ustrajući u svojim namjerama da zadrže sva okupirana područja, onda će ipak vjerojatno morati doći do međunarodne intervencije. Ona bi, čak i kad bi bila samo ograničena, ipak imala pozitivan učinak koji bi ubrzao konačno rješenje krize ne samo u Bosni i Hercegovini nego i na cijelom području bivše Jugoslavije.

Da kriza u Bosni i Hercegovini postaje sve zamršenija proizlazi i iz činjenice da je Izetbegović odbacio washingtonski plan petorice ministara, pozivajući muslimanski narod na produžetak rata, što podupiru neke islamske zemlje.

Hrvatska će sa svoje strane nastaviti davati podršku pronalaženju puteva za okončanje rata i za mirno rješenje u okviru makar i modificiranog Vance-Owenova plana.

Posebno treba istaknuti da je Hrvatska postigla punu suglasnost s Turskom glede Bosne i Hercegovine, pa je tamo na temelju mog dogovora s predsjednikom Demirelom upućena zajednička Hrvatsko-turska misija dobre volje radi pomirbenog utjecaja i sprečavanja muslimansko-hrvatskog sukoba.

Hrvatska će, u okviru svojih mogućnosti, i dalje pružati maksimalnu humanitarnu pomoć svim izbjeglicama iz Bosne i Hercegovine, bez obzira na njihovu narodnost ili religiju, ali ima pravo očekivati od međunarodne zajednice, i posebno od islamskih zemalja, veću nadoknadu od one koja je pristizala do sada.

Hrvatska je već dala službeno priopćenje da u muslimansko-hrvatskim sukobima u Mostaru i srednjoj Bosni nisu sudjelovale nikakve postrojbe Hrvatske vojske iz Republike Hrvatske. A za žaliti je što su takve optužbe, veoma štetne po Hrvatsku, u međunarodnu javnost iznijeli i neki pojedinci iz muslimanskog vodstva, pa čak i u ime vlade Bosne i Hercegovine, što je demantirao sam predsjednik te vlade Mile Akmadžić.

Hrvatska mora biti zabrinuta za sudbinu hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini u cjelini, a posebno u područjima u kojima je dosada bio većinski, a u kojima se sada zbog kretanja izbjeglica mijenja i demografska slika u čitavim mjestima, što također izaziva nepovjerenje, podozrenje i sukobe. (Npr. iz istočne i srednje Bosne došlo je oko 150.000 izbjeglica u Mostarsku i Travničku provinciju od kojih oko sto tisuća muslimanskih).

I na kraju smatram da se hrvatska državna politika prema krizi u Bosni i Hercegovini i nadalje mora voditi na dosadašnjim osnovama. U takvim međunarodnim okolnostima u kakvim i glavnoeuropske države — Francuska, Velika Britanija, Njemačka, Italija i Španjolska — te SAD i Rusija, svaka pojedinačno a zajedno u okviru EZ i OUN vode takvu »realnu« politiku kakvu vode, ne nalazeći neko drugo rješenje za zamršenu bosansku krizu, i Hrvatska mora voditi realnu politiku zaštite svojih strateških državnih interesa. A oni se ne mogu trajno osigurati bez osiguranja opstojnosti hrvatskog naroda i područja što ih obitavaju u Bosni i Hercegovini.

Svaka druga politika koja ne bi vodila računa o tim interesima i o konkretnim međunarodnim okolnostima mogla bi biti pogibeljom i po samu Republiku Hrvatsku.

IV.

O vraćanju područja pod zaštitom mirovnih snaga UN i o rješavanju srpskog pitanja u Hrvatskoj

Dame i gospodo zastupnici,

I ovom prigodom, na treću obljetnicu Dana hrvatske državnosti, moram se osvrnuti na jedan od glavnih problema što stoji pred nama, a to je uspostava ustavno-pravnog poretka na čitavom teritoriju Hrvatske.

Za bolje razumijevanje problema treba podsjetiti na neke činjenice: Po uspostavi demokratske vlasti (30. svibnja 1990.) čitava Hrvatska bila je zapravo pod svojevrsnom okupacijom jugokomunističke armije.

Naši prijedlozi da na miroljubiv način postignemo suverenitet, na osnovi konfederativnog preuređenja SFRJ, nisu bili prihvaćeni, već je uslijedila velikosrpska agresija insceniranjem pobune Srba u Hrvatskoj, najprije uz pomoć, a zatim i izravnim uporabom jugokomunističke JNA.

U domovinskom ratu, koji nam je bio nametnut, uspješnom strategijom na bojnog i političko-diplomatskom polju izvojevali smo pobjedu. Zaustavili smo agresiju i oslobodili tri četvrtine domovine, ali smo bili prisiljeni da pristanemo na to da se okupirana područja u kojima je bila većina ili znatan dio srpskog pučanstva, stave pod zaštitu mirovnih snaga UN. Pristali smo na takvo rješenje da bi spriječili dalja ratna razaranja Hrvatske, a i zato što je Vanceovim planom bilo predviđeno da se mirnim putem omogući povratka prognanika i upostavi hrvatski ustavno-pravni poredak na čitavom teritoriju.

Sva dalja zbivanja u sklopu danih međunarodnih okolnosti, osobito posljedice rata u Bosni i Hercegovini, pokazuju ispravnost takve naše politike. Pri tom je bitno da ništa ne dovodi u sumnju legitimnost naših zahtjeva o uspostavi ustavno-pravnog poretka na čitavom teritoriju Hrvatske.

Međunarodnim priznanjem Hrvatske, koje je kulminiralo primanjem u UN pred nešto više od godinu dana, bitno se promijenio međunarodni položaj Hrvatske, a time, s gledišta međunarodnog prava, i problem područja pod zaštitom mirovnih snaga. Dok je prvi sporazum o tome bio između UN i SFRJ to sada više ne može biti slučaj, jer je Hrvatska postala ravnopravni međunarodni čimbenik, a područje pod zaštitom nalazi se unutar međunarodno priznatih granica suverene Hrvatske.

Sadašnji mandat mirovnih snaga u Hrvatskoj temelji se na slijedećim rezolucijama Vijeća sigurnosti:

- 1) Rezolucija 743 (1992) od 21. veljače 1992, kojom se uspostavlja UNPROFOR u skladu s Mirovnim planom (Vance-ov plan) (S/23280, aneks III) u svezi sa zaštićenim područjima (UNPA) u Hrvatskoj;
- 2) Rezolucija 762 (1992) od 30. lipnja 1992, koja je ustanovila Zajedničku komisiju za nadgledanje progresivnog vraćanja »ružičastih zona« pod hrvatsku vlast;
- 3) Rezolucija 769 (1992) od 7. kolovoza 1992, koja traži od UNPROFOR-a da preuzme kontrolu međunarodnih graničnih prelaza u UNPA;
- 4) Rezolucija 779 (1992) od 6. listopada 1992, u svezi s napuštanjem JNA poluotoka Prevlaka, i ovlaštenjem UNPROFOR-a da preuzme kontrolu nad branom Peruća;
- 5) Rezolucija 802 (1993) od 25. siječnja 1993, koja poziva na prekid vatre i ostale korake nakon hrvatske oružane akcije od 22. siječnja 1993;
- 6) Rezolucija 807 (1993) od 19. veljače 1993, koja odobrava produženje mandata UNPROFOR-a do 31. ožujka 1993.;
- 7) Rezolucija 815 od 30. ožujka 1993, kojom se produžuje mandat UNPROFOR-a do 30. lipnja 1993, i u kojoj se nedvosmisleno i izričito govori, u sklopu podupiranja napora supredsjedatelja Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji na definiranju budućeg statusa da su »... područja UNPA integralni dio teritorija Republike Hrvatske...«;
- 8) Rezolucija 820 (1993) od 18. travnja 1993, u kojoj se u svezi s pojačavanjem sankcija protiv Srbije i Crne Gore, problem za područja UNPA rješava u okviru suvereniteta Hrvatske.

U svom izvješću (S/25777) od 15. svibnja 1993. Glavni tajnik UN Boutros Boutros Ghali izričito govori: da »suverenost i integritet države Hrvatske moraju biti poštovani«, da je »naglašeno lokalnom srpskom čelništvu da... jedini temelj za rješenje jest njihovo prihvatanje hrvatske suverenosti u zamjenu za jamstvo njihovih manjinskih prava«, i napokon da se »rješenje mora tražiti bez promjene međunarodno priznatih granica« Republike Hrvatske. Glavni tajnik UN, također, nedvosmisleno ponavlja postavke rezolucije 815, ne ostavljajući niti najmanji prostor za stvaranje neke »srpske države« na hrvatskom teritoriju. On upozorava da je »srpska strana iskoristila prisutnost UNPROFOR-a kao dozvolu da zamrzne status quo pod »zaštitom« UNPROFOR-a. Kao osnovni razlog dosadašnjeg neuspjeha UNPROFOR-a Ghali ističe militantno ponašanje Srba u zaštićenim područjima, te njihovo odbijanje da prihvate odredbe Vanceova plana i relevantnih rezolucija Vijeća sigurnosti.

Glavni tajnik tvrdi da »u postojećim okolnostima trenutno nije moguće UNPROFOR-u ispuniti svoj mandat u Hrvatskoj«, te predlaže slijedeće mogućnosti:

- 1) proglasiti mandat neostvarivim i povući snage UNPROFOR-a;
- 2) prihvatiti hrvatsko mišljenje i odobriti pojačanje mandata koje bi omogućilo nametanje mirovnog plana Srbima i
- 3) ostaviti UNPROFOR na mjestu bez promjene mandata, ali s ograničenim ojačanjem njegovih vojnih kapaciteta.

U odnosu na ove prijedloge jasno ističemo da Hrvatska ne može prihvatiti nikakvo rješenje koje bi održavalo sadašnji status quo, ili »zamrzavalo« sadašnje stanje. I to stoga, što oko četvrtine teritorija pod okupacijom pobunjenih Srba onemogućava prometnu i gospodarsku normalizaciju gotovo čitave Hrvatske. To je pitanje od životnog interesa za Hrvatsku i stoga njegovo rješavanje ne može prepustiti daljem odgađanju.

Mi smo sa svoje strane učinili sve pretpostavke za mirno rješenje, ispunivši i sve zahtjeve koje je pred nas postavila međunarodna zajednica. Donijeli smo zakone i propise koji jamče i osiguravaju sva prava etničkih zajednica i manjina, uključujući i lokalnu samoupravu Srba u dva kotara u kojima imaju većinu i njihovo predstavništvo u Saboru. Pokazali smo spremnost na pregovore za normalizaciju odnosa s predstavnicima lokalnih Srba, pa smo osnovali i Državni odbor za normalizaciju hrvatsko-srpskih odnosa, u kojem su i predstavnici Srba u Hrvatskoj.

Dosljedno svojoj demokratskoj i miroljubivoj politici Hrvatska predlaže Vijeću sigurnosti UN da se mandat UNPROFOR-a može produžiti na idućih šest mjeseci, ali pod uvjetom da osigura provedbu Vanceovog plana (raspuštanje paravojnih formacija, kontrolu granica, povratak prognanika), što podrazumijeva opću prometnu i gospodarsku normalizaciju te uspostavu ustavno-pravnog poretka.

To znači da nismo spremni dati suglasnost za produženje sadašnjeg mandata UNPROFOR-a, po kojem on nema ni ovlaštenje ni snage za provedbu Vanceova plana.

Kad je riječ o cjelini srpskog pitanja u Hrvatskoj, treba spomenuti da se sve veći broj Srba zauzima za normalizaciju, ali još uvijek ima i pojedinaца koji ne uviđaju da se za nju ne može stvoriti potrebna klima sve dok traje srpska agresija na suverenitet Hrvatske sa svom zločinidbom tzv. krajine. Ohrabrujuće je ipak, što ima sve više znakova spremnosti lokalnog pučanstva iz zaštićenih područja za pregovore o političkom rješenju. No još uvijek neznatna manjina, od kojih desetak posto ekstremista među pučanstvom UNPA zagrijetih za velikosrpsku ideologiju, sprječava sve dosadašnje napore za mirnim rješenjem sukoba i problema. Vecina pučanstva još je uvijek pod obmanom da im hrvatska vlast sprema progone.

Podsjećajući da smo donijeli zakon o oprost i rješenja o amnestiji onih koji nisu okrvarili ruke, moramo, međutim, jasno izjaviti da ćemo one, koji nastavljajući svoju ekstremnu politiku, i nadalje vrše napadaje na hrvatska naselja, kao i one koji silom sprječavaju mirno rješenje, smatrati sudski odgovornim za sve posljedice.

A to da je i Vijeće sigurnosti UN donijelo odluku o ustanovljenju suda za ratne zločine morala bi biti svakome dostatna opomena.

Realno je pretpostaviti, da će se narednih mjeseci stvoriti uvjeti za postupno i konačno rješenje integracije područja pod zaštitom u hrvatsku cjelinu. Naime, čim međunarodna zajednica u svezi s odlukama o Bosni i Hercegovini, provede kontrolu granica, da iz Srbije neće više moći dolaziti ne samo naoružanje i dobrovoljci, nego i mobilizirani, kad prestane sva takva opskrba »krajine«, mora doći do otrežnjenja i do spoznaje da treba prihvatiti normalizaciju u okviru suverene Hrvatske.

Zbog toga se može očekivati da će se na miran način, pomoću mirovnih snaga, moći provesti Vanceov plan o uključivanju područja pod zaštitom u sveukupni ustroj Hrvatske. Razumije se, ako to ne bi bilo moguće, onda cemo, kao svaka država, upotrijebiti sva sredstva da bi uspostavili ustavno-pravni poredak, jer ni jedna država ne može trpjeti trajnu pobunu na svom teritoriju.

Demokratska vlast Hrvatske ima ne samo pravo, nego i dužnost da uspostavi ustavno-pravni poredak i sigurnost za sve svoje građane na čitavom svom međunarodno priznatom državnom teritoriju.

V.

O ostalim aktualnim pitanjima

**Štovani predsjednici i zastupnici
oba Doma hrvatskoga državnoga Sabora,
Cijenjeni uzvanici i nazočnici!**

Govoreći — na Treću obljetnicu Dana državnosti — o prijedenu putu, o tome što smo postigli, dokle stigli i sa čime smo suočeni, jamačno, treba nešto reći i o nekim drugim bitnim problemima, osim o onima o kojima sam govorio i zbog njihove međunarodne aktualnosti.

No, s obzirom na to da sam pred kratko vrijeme (23. ožujka ove godine) u svojoj Poslanici Hrvatskom saboru, kao najvišem predstavničkom tijelu, govorio opsežno o svim aktualnim problemima i zadacima što stoje pred nama, to ću ovom prigodom skrenuti vašu pozornost samo na neke od njih, zbog njihove posebne važnosti, ili pak nekih novih okolnosti.

1.

Konstituiranjem županijskih poglavarstava ušli smo u završnu fazu ustrojstva nove demokratske vlasti — državne uprave i lokalne samouprave.

Treba što brže dovršiti oblikovanje novih općinskih i gradskih poglavarstava i njihovih upravnih tijela, da bi se izbjegao svaki zastoj u rješavanju svih pitanja u prijelaznom razdoblju.

2.

Pred županijske skupštine i županijska poglavarstva postavlja se, kao prešna dvojaka zadaca. S jedne strane, pospješiti djelotvorno rješavanje svih životnih problema na području svoje županije, poticanjem i razvitkom lokalne (općinske ili gradske i županijske) samouprave. Ali s druge strane, istodobno, povećati jedinstvenost i učinkovitost državne uprave u svakom pogledu, a naročito u djelokrugu državnih ministarstava (obrane, unutarnjih i vanjskih poslova i financija).

U tom smislu posebna je odgovornost na županima. Tu novu instituciju treba oblikovati tako, da u naravi obnašanja svoje dužnosti budu ovlašteni predstavnici, ali i zaštitnici ustavno-pravnog poretka države Hrvatske kao cjeline na području županije.

U razvitku novog teritorijalnog ustrojstva, ne smiju se dopustiti nikakve nakane da županije, u političko upravnom smislu, postanu sredstvo oživljavanja autonomništva regionalnog podvajanja Hrvatske, koja je prvim člankom Ustava određena kao jedinstvena i nedjeljiva država. Iako ne treba pridavati, osobito početnim slabostima preveliku važnost, treba učiti i klice onih pojava koje mogu rastrojstveno djelovati na pojedine sastavnice ili čak na cijeli državni ustroj.

U svezi s tim htio bih vam skrenuti pozornost da su neki pojedinci u Istri protumačili rezultate županijskih izbora tako, da je došlo vrijeme da se počne raditi na »konceptu posebnog istarskog naroda«!

U razmatranju zahtjeva za promjene u razgraničenju općina i županija valja prihvatiti sve što je opravdano, ali ne i one što su potaknute nekim osobnim ili prikrivenim političkim pobudama.

3.

U naporima za izgradnju novog ustavno-pravnog poretka — što je bila jedna od prvotnih zadaća nove demokratske vlasti, a u ove tri godine postajala sve neodložnijom obvezom — treba se usmjeriti na to da postane sustavnom brigom svih područja i pojedinaca državne uprave, ali također i čitave javnosti, svakog hrvatskog građanina.

Na vrhu državne uprave potrebno je ubrzati donošenje već pripremljenih temeljnih gospodarskih zakona radi dovršenja novog cjelovitog pravnog i poreznog sustava, te mehanizama za njihovu provedbu na svim razinama.

Borba ne samo protiv ostataka starih birokratskih, komunističkih metoda i navika, nego i protiv stvaranja novih, protiv svih oblika samovolje i kršenja pravnih i moralnih načela istinski demokratskog društva; protiv svih pojava rastrošnosti a za krajnje domišljenu racionalnost i štednju na svim područjima, na svakom koraku i mjestu; za poštovanje prava i sloboda svakog građanina, ali i za osobnu odgovornost i ispunjenje njegovih obveza prema vlastitoj državi — sve to mora postati svakodnevnom sustavnom brigom, vrhovnim moralnim načelom i izrazom nacionalne svijesti svakog našeg čovjeka. I još određenije: pojedinačne i opće spoznaje da svi moramo biti odgovorni za to kako svojim radom, činom, djelom i riječju, doprinosimo ili štetimo izgradnji svoje, tek uspostavljene, suverene nacionalne države.

4.

Rat i posljedice izazvane ratom, odnosno neizbježno prekomjerni izdaci za vojsku i obrambene potrebe, izravno su utjecali na to da je ove proračunske godine stavka za kulturu morala biti znatno smanjena. Ipak, usprkos nepovoljnim uvjetima, hrvatska je kultura posvjedočila svoju vitalnost. To se očitovalo u iznimno vrijednim pothvatima i znatnim rezultatima u nakladničkoj, kazališnoj i izložbenoj djelatnosti. Od posebne je važnosti jačanje prisutnosti hrvatske kulture u međunarodnoj razmjeni. U tom pogledu ove je godine od posebne vrijednosti bilo održavanje, uz već tradicionalno uspješnog Zagrebačkog bienala suvremene glazbe, i izložbe »Umjetnost i kultura u Hrvata kroz 5.000 godina povijesti« u više talijanskih gradova, a naročito održavanje Svjetskog kongresa PEN-a u Dubrovniku i na Hvaru.

S obzirom na iznimno velebno bogatstvo hrvatske kulturne baštine i na ulogu koju suvremena hrvatska kultura i umjetnost može imati u približavanju demokratske Hrvatske sa svijetom — valja davati poticaje i potpore na svim razinama najrazličitijim inicijativama koje su prilog obogaćivanju izvornih vrednota i spoznaja o hrvatskoj kulturi.

Na području prosvjete i obrazovanja, školstva i znanosti, stojimo zapravo još uvijek u početnom razdoblju ustrojnog i duhovnog preoblikovanja tih prevažnih djelatnosti: na potku istinski demokratskog društva.

Kao nasušna potreba postavlja se pravna deregulacija obrazovanja, posebno visokog školstva. Njome valja omogućiti, u organizacijskom i idejnom smislu, oslobađanje od svih onih naslaga i natruha na kojima se zasnivao marksističko-komunistički sustav. To zahtijeva temeljnu promjenu filozofije obrazovnog sustava. Tu se i Hrvatska, kao i druge postkomunističke zemlje, nalazi pred pitanjem kako organizirati taj sustav da on više ne bude posjed državne elite kojoj je zadaća da

obrazuje duh, u uvjetima kad se država još uvijek pojavljuje kao gotovo jedini financijer.

Treba ubrzati napore da se i ta velevažna sastavnica, u izgradnji demokratske hrvatske države, oblikuje prema uzorima zapadnih demokracija, koje na obrazovanje i znanost gledaju kao na najprobitačniju investiciju za budućnost.

5.

U svojoj zadnjoj poslanici Saboru govorio sam o tome da je pred nama zadaća da nakon nacionalnog političkog preporoda ostvarimo i nacionalni gospodarski preporod.

Gospodarske teškoće s kojima smo suočeni velike su i mnogobrojne. Ali one nisu rezultat loše politike demokratske vlasti samostalne Hrvatske, i njenih dosadašnjih vlada, kako to dubokomno zanovijetaju samozvani sveznalice zbog plitkih i zakulisnih računica, — već su posljedica objektivnih okolnosti.

Prije svega, naslijedili smo socijalističko gospodarstvo u beznadnom stanju stagnacije i sloma. Naslijedili smo ispražnjene i prezadužene banke, osiromašena poduzeća, gospodarsku strukturu punu socijalističkih »kombinata« i »giganata« koji su proizvodili goleme gubitke. A treba se podsjetiti da smo naslijedili i hiperinflaciju, koja je u prosincu 1989. iznosila 58,8%, a u toj godini, iza koje smo preuzeli vlast, punih 1.255,7%!!

Na takvo stanje nadovezale su se, redom, posljedice koje su bile uzrokovane: raspadom jugoslavenskog tržišta, napuštanjem socijalističkog sustava i napokom jugo-komunističkom i srpskom agresijom, u kojoj je bila okupirana trećina teritorija. Svime time a pogotovu ratnim razaranja- njem i onemogućivanjem prometnih, turističkih i drugih djelatnosti, gospodarstvo Hrvatske bilo je daleko teže pogođeno nego u drugim postkomunističkim zemljama, koje također proživljavaju sličnu kriznu situaciju.

Kad se sve to ima na umu onda imamo opravdane razloge za zaključak: Hrvatska je uz već ostvareno političko i ratno čudo, koje je ovjekovječeno uspostavom, obranom i međunarodnim priznanjem samostalne i suverene države, zapravo već započela ostvarivati i svoje gospodarsko čudo.

Poduzeli smo sve da već ove godine zaustavimo pad životnog standarda. Inflacija prošlog mjeseca bila je 22,9%, do kraja godine morali bismo je dostatno suzbiti da bismo mogli preći na svoju novu, stabilnu konvertibilnu valutu.

Postigli smo već i znatne rezultate u pretvorbi komunističkog gospodarskog sustava u privatno poduzetničko i dioničarsko gospodarstvo. Danas već ima više od tristo tisuća pravih hrvatskih glavnica-dioničara i privatnih, obiteljskih poduzetnika ne računajući seljačka gospodarstva, privatno poduzetništvo već se znatnim dijelom uključilo i u poslovne odnose sa svijetom. Od ukupne dobiti ostvarene prošle godine u hrvatskom gospodarstvu, 37% stvorila su privatna poduzeća.

Treba ubrzati gospodarsku preobrazbu, sprečavati malverzacije i makinacije u privatizaciji radi dobivanja gotovog kapitala, ali imati na umu da u slučaju prodaje mnogih poduzeća, težište mora biti ne toliko na cijeni, koliko na osiguranju obveza za održavanje zapošljavanja, povećanje nacionalnog proizvoda i ispunjenje poreznih davanja.

U planiranju i u provedbi **Hrvatskog gospodarskog preporoda**, na svim područjima i na svim razinama, što će reći od vlade, preko županija do općina i gradova, treba poticati i poduzimati konkretne korake: za **maksimalnu zaposlenost**, za povećanje **proizvodnje** i za **podizanje kupovne moći**, odnosno životnog standarda povećanjem zarada.

Stvaranje i obrana samostalne, nezavisne i suverene hrvatske države, vraćanje samosvijesti i ugleda hrvatskom čovjeku — oslobodili su, generacijama potisnute, velike energije i stvaralačke potencijale hrvatskog naroda i svih građana Hrvatske.

Dokazana spremnost na žrtve, odricanja i na jedinstvo svih staleža i naraštaja, domovinske i iseljene Hrvatske, u stvaranju i izgradnji svoje slobodne domovine — siguran su залог da ćemo — usprkos svim zaprekama — ostvariti i Hrvatski gospodarski preporod, kao i sve druge zadaće što stoje pred nama.

Stovani zastupnici Hrvatskoga državnog sabora,

S tom vjerom, i u tom duhu, svi Hrvati domovinske i iseljene Hrvatske i svi građani hrvatske države mogu s ponosom proslaviti današnji blagdan — Dan hrvatske državnosti! ■

»MITOVI I ZBILJA« PROTUHRVATSKE PROMIČBE

Živeći i radeći u Sjedinjenim Američkim Državama za najžešće protutudmanovske i protuhrvatske promičbe, hrvatski intelektualac, znanstvenik mr. Anto Knežević pratio je sustavno i analitički širenje dezinformacija o hrvatskome Predsjedniku i hrvatskome narodu u svjetskim medijima, posebice u anglojezičnom tisku. Taj učinkoviti specijalni rat rasvijetlio je u svojoj najnovijoj knjizi »Mitovi i zbilja«, pokazujući kako se on u sadašnjem obličju razvijao iz prošlih

Andelka Mustapić
Snimio Alojz Boršić

Kao filozof, znanstvenik-lingvist, mr. Anto Knežević bavi se istraživanjem srednjovjekovne misli slavenskih naroda. Iz tog područja objavio je dvije knjige: *»Filozofija i slavenski jezici«* i *»Najstarije slavensko i filozofsko nazivlje«*.

Disertacijom, koju će uskoro braniti, utvrđuje kako su Slaveni, uključujući i Hrvate, počeli apstraktno razmišljati u 9. stoljeću, kad su primili kršćanstvo. Tema je povezana s jezikom i religijom.

Trećom knjigom *»Mitovi i zbilja«*, tiskanom u izdanju nakladnika *»Domovina TT Zagreb«* 1992. godine, koji ju je u proširenom izdanju tiskao i na engleskom jeziku pod naslovom *»Analiza srpske propagande«*, mr. Knežević, pristupom *sine ira et studio*, tj. bez mržnje i naklonosti, kritički proučava u mehanizam i cilj protuhrvatske promičbe u svijetu: što dojmljivijim, iskrivljenim slikama prikazati Hrvate u što crnijem svjetlu! To je povijesna odrednica velikosrpskih napadaja na Hrvate, koja je

oblikovala srpsku nacionalnu svijest i umnogome svjetsko javno mnijenje, osobito nakon pojavljivanja opsežne povijesno-filozofske *»rasprave o zlosilju«* dr. Franje Tuđmana: *»Bespuća povijesne zbiljnosti«*.

Zašto su napadnuta *»Bespuća«*?, pitanje je na kojem su sagrađeni *»Mitovi i zbilja«* mr. Kneževića. Po njegovome su-

du, tri razloga čine odgovor: Zato da se spriječi međunarodno priznanje Republike Hrvatske! Prvi, dr. Tuđman, kao znanstvenik, dokumentirano, činjenicama ruši mit o povijesnoj kolektivnoj krivnji Hrvata, i uopće drugih naroda; obrađuje nezahvalnu temu genocida i, naposljetku, u *»raspravi«* o ustaštvu tvrdi da je četnički pokret izvršio ne ma-

ni genocidni zločin u provedbi svojih planova o «čišćenju srpskih zemalja od neprijateljskog hrvatskog pučanstva. Zacijelo, za velikosrpske ideologe, koji su propovijedali o «naci-fašističkoj naravi Hrvata» a istodobno slavili četništvo, morao je to biti strahoviti šok.

Srpska «promocija» Tudmanovih «Bespuća» u svijetu obavljena je s tri godine zakašnjenja, ali u pravom trenutku.

I židovske organizacije objavljuju svoje oglase u američkom tisku, u kojima zahtijevaju bombardiranje srpskih položaja u Bosni i Hercegovini i zavodenje mira, ističući da Amerika ima moralnu ulogu u svemu tome.

1991. godine, kad je on, kao Predsjednik Hrvatske, bio razapet između obrane Hrvatske od srpske agresije i borbe za međunarodno priznanje hrvatske države Sve se zapravo odvijalo po srpskom receptu Beogradanki Vide Janković i Svetlane Raičević, koje su 480 stranica autorskog teksta «Bespuća» tobože prevele na devet, iz kojih su onda ljudi, koji i inače pišu u svijetu o Hrvatima isključivo negativno, izvukli zaključak da su «Bespuća» knjiga «nacističkog» sadržaja a njihov autor «antisemita». U to je vrijeme knjiga već imala svoje znanstvene recenzente i Židovi Hrvatske su već bili izjavili u apelu Svjetskome židovskom kongresu «potpunu potporu naporima i deklariranoj politici Vlade Republike Hrvatske», odnosno politici države koju je zacrtao i usmjerio njen Predsjednik, u protuhrvatskoj promičbi – inkriminirani autor.

Nutarnja ograničenja srpskih laži

Razgovor s mr. Antom Kneževićem, obavljen za njegovog nedavnog posjeta Zagrebu, skrenuli smo s «Bespuća» na općenitiju temu: Srpske dezinformacije o Hrvatima i njihov učinak.

– Dezinformacije, objavljene u udarnom terminu američke televizije, mogu ponekad imati jači učinak nego da Hrvatska vojska oslobodi jedan grad – naglasio je mr. Knežević. – Zašto? Grad može biti događaj od lokalnog značenja a informacija takva da oblikuje javno mnijenje najveće svjetske sile, koja je najprijeteljskija od velikih sila prema Hrvatskoj. Stoga su svjetski mediji pripočavali jedan od vrlo uspješnih načina širenja dezinformacija protiv Hrvatske. On se očituje kroz razna sredstva: novine, radio, TV-emisije, filmove, koji se distribuiraju uoči određenih datuma, recimo Dana Republike bivše Jugoslavije. Uz to, postoji djelovanje kroz lobby. To su tzv. posebni interesi, koje provode određene skupine tako što pokušavaju nagovoriti i pridobiti članove vlade ili nekih vladinih ustanova u određenoj zemlji da djeluju u skladu s njihovim interesima. Takve skupine ne nastupaju kao Srbi nego kao državljani te zemlje, dakle, kao porezni obveznici koji imaju pravo artikulirati svoj politički interes i na taj način.

Protuhrvatsko djelovanje očituje se i kroz znanstvene institucije, nakladništvo itd. U New Yorku je prije tri godine objavljena knjiga «Silovanje Srbije» Engleza Michaela Leesa, nekadašnjeg britanskog obavještajca koji je za II. svjetskog rata bio među četnicima na jugu Srbije, gdje je bio svjedokom likvidacije trojice, navodno, hrvatskih špijuna. Kako se to bilo dogodilo potkraj 1943. godine, kad su saveznici odlučili prestati pomagati Dražu Mihailovića a podupirati Tita, britanska se misija osjetila ugroženom među četnicima. I autor priznaje da je osjećao strah, da se noću često budio i razmišljao hoće li doživjeti sudbinu trojice zaklanih Hrvata. Iz zahvalnosti što je ostao živ, odlučio je napisati knjigu hvalospjeva četnicima. Međutim, zanimljivo je to što je istražujući dokumente u britanskim arhivima, a da bi «dokazao» kako su se četnici borili protiv nacista, citirao dokument u kojem se spominju hrvatski gerilci kao borci protiv nacista. To se događa kada je čovjek predvođen emocijama i neznanstvenim razlozima.

HV: To su tzv. nutarnja ograničenja protuhrvatske promičbe, o kojima govore također u svojoj knjizi «Mitovi i zblja».

– Da, kad se netko služi lažima onda se uvijek uplete u vlastitu mrežu. Najčešće, laži se ne mogu vidjeti iz jednog teksta nego usporedbom više njih. Na primjer, kad se govori o srpskim žrtvama u II. svjetskom ratu, pojavljuju se brojevi: 300.000, 400.000, 700.000, 900.000, 1.000.000... do tvrdnje da je ustaški zločin najveći zločin u povijesti čovječanstva. Ako je istina jedna, onda svi različiti podatci ne mogu biti istina. Oni su lažni jer podloga protuhrvatske promičbe jest laž.

HV: Ali je, očito, uspješno koriste

– To je točno, a krajnji im je cilj tvrdnja da su Hrvati, unatoč svemu, fašisti. Takva promičba nastoji stvoriti određenu sliku o nekim događajima sukladno interesima. No, budući da svijet ipak dobiva izvješća, zahvaljujući televiziji, radiju i tisku, da su Srbi ti koji uništavaju, dolaze do sukoba između onoga što tvrdi ta promičba i realnog stanja stvari. Jer, kad televizija prikazuje razoreni Vukovar ili Dubrovnik koji se razara, i Srbe koji to rade, ne mogu se za to okriviti Hrvati. Takva promičba onda nije djelatna. Tu se vide prvi pomaci.

Središta srpske propagande

HV: Gospodine Kneževiću, poznato je da je protuhrvatska promičba vrlo jaka u američkom tisku, i to najelitnijem, kojeg preplavljuje plaćenim oglasima. Zna li tko to plaća?

– Teško je to reći. Ne posjedujem dokumente, ali se može pretpostaviti da se te akcije, inače vrlo skupe, financiraju preko ju-ambasada, jer su mnoga sredstva, koja je bivša Jugoslavija imala u inozemstvu, prisvojili Srbi, kao što su unutar bivše Jugoslavije prisvojili vojnu tehniku. Osim toga, oni iz inozemstva nisu morali slati financijsku pomoć Srbiji za obranu i obnovu, za razliku od Hrvata u dijaspori, jer Srbija nije napadnuta i razorena.

HV: Možete li reći koje srpske institucije u Americi dezinformacijama vode specijalni rat protiv Hrvatske?

– Lakše bi bilo odgovoriti na pitanje koje ne vode. Postoji organizacija *Srpski kongres ujedinjenja* u Americi, koji se eksplicitno bavi: time, zatim *Serbian Media Centar* u Chicagu, *SrbNet*... Beogradska naftna kompanija *Jugopetra*, plaća firmu za propagandu *Wise Communications* iz Washingtona, koja je objavila fotografiju Hitlera i Pavelića kako se rukuju, piše o ugroženosti Srba u Hrvatskoj i «upozorava» da se ne bi smjelo dopustiti da se ponovi genocid nad Srbima koji se već dogodio u II. svjetskom ratu. U tu svrhu, Srbi u Americi koriste svaku prigodu. Nedavno je, primjerice, na jednom američkom sveučilištu održana znanstvena konferencija na kojoj se raspravljalo o tome kako pomoći republikama bivše Jugoslavije koje su izložene srpskoj agresiji. Bili su pozvani američki predstavnici i predstavnici iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine i jedan iz Makedonije. Prije no što je sastanak održan, netko je od nazočnih, najvjerojatnije Srba, ostavio na stolu gdje su se prodavale ulaznice hrpu papira na kojima su se nalazile javne optužnice predsjednika Tuđmana i Izetbegovića Dr. Tuđman je «osuden» za «antisemitizam i opravdavanje genocida», i to opet služeći se «prijevodom» iz «Bespuća», a Izetbegović je «optužen» za «islamski fundamentalizam», na osnovi islamske deklaracije, za koju su strani novinari već rekli da uopće nije bitna za političku koncepciju muslimanske vlade u Sarajevu. «Optužnice» su pojačali izvatcima iz novinskih napisa autora nesklonih Hrvatskoj.

HV: Prema kome je srpska propaganda jače usmjerena: je li prema svjetskoj, srpskoj ili, možda, hrvatskoj javnosti?

Nedavno se u američkom tisku pojavila karikatura na kojoj piše »Nikad više 1942.« i uz nju slika iz srpskog konclohora u Bosni i Hercegovini, snimljena 1992., s potpisom »Nikad ne reci nikad!«

– Najviše je usmjerena na svjetsko javno mnijenje i na svjetska politička središta, uključujući i američku vladu, UN... Prema srpskom narodu usmjerena je u smislu da ga mobilizira na zvjerstvu, u čemu je vrlo uspješna. Prema Hrvatima nije usmjerena jer na njih ne može imati utjecaja. S televizijskom slikom izmrcvarenih srpskih tijela Hrvati se ne mogu sažvjetati jer je rečeno da oni napadaju. Dapače, Hrvati mogu biti mobilizirani baš u obrnutom smjeru – da brane svoje.

Znaočću do zločina

HV: Zanimljivo bi bilo čuti, gospodine Kneževiću, otkuda Srbima toliko utjecaja u svijetu pa i naklonosti? Odnosno, zašto su neistine o Hrvatskoj mogle biti nesmetano širene po svijetu?

► - U «igri» su nekoliko činitelja. Prvi se odnosi na dugotrajnost te promičbe. Još od 19. stoljeća plaćani su strani kartografi, znanstvenici i novinari koji su u francuskoj i britanskoj javnosti širili informacije koje idu u korist ostvarenja velikosrpskog programa, primjerice, zemljovid Velike Srbije od Crnog mora do Celovca. Zatim, bitnog je utjecaja imalo i nepoznavanje osnovnih povijesnih podataka o Hrvatima i Srbima. Vanjski svijet nije imao pravu informaciju, jer ono što su dobivali, to su bile informacije isključivo iz srpskih izvora. Na njima su kasnije zasnovani i podatci u enciklopedijama, rječnicima, priručnicima, uključujući i sveučilišne. Jedan od razloga, zbog kojih je srpska propaganda mogla biti toliko jaka, jest i nepostojanje hrvatske ustanove koja bi ponudila prave podatke o Hrvatima. Hrvatska nije postojala kao samostalna država koja svojim institucijama štiti interese svojih građana pred svijetom. Uza sve to, prisjetimo se naglasaka na čuvstvenoj sastavnici protuhrvatske promičbe: što je vijest nevjerojatnija a slika gora, to je lakša buduća protuhrvatska promičba!

HV: Kao slavist, proučavali ste rusku i srpsku srednjovjekovnu književnost. I tamo se zapravo mogu otkriti izvori ponašanja koja se očituju u današnjem ratu protiv Hrvatske i Bosne i Hercegovine: ubojstva, silovanja...

- Da, to su uzorci koji se ponavljaju. Međutim, ono što se sada događa, a ima kvalitativnu novinu, jest da se nasilje i zločin događaju na znanstvenoj osnovi. Upotrijebljena je psihijatrija, upotrijebljena su sredstva masovnog zaludivanja, čega nije bilo u srednjem vijeku. S obzirom na to da je naše doba vizualno, i da informacija koja se emitira doseže daleko veći broj ljudi od bilo kakvih novina, onaj tko nazire televiziju i radio može nadzirati gotovo svekoliko društvo. I on sada djeluje u skladu s interesima koje su zacrtali politički i psihijatrijski stratezi. U tom kontekstu bitno je i to da je Pravoslavna crkva stala eksplicitno na stranu političkog režima, što, primjerice nije slučaj i s nepravoslavnim crkvama u istočnoeuropskim zemljama. Pravoslavne su crkve nacionalne crkve i one promiču nacionalne državne interese, što je u Srbiji posve očito. I, budući da se crkve isto bave borbom za ljudske duše, pravoslavni crkveni stratezi našli su se na istoj crti s psihijatrima i vojnim stručnjacima, radi oblikovanja srpske duše, koja mora biti prikazana kao ugrožena od drugih zločinaca. I poseže se za onim što je već poznato iz II. svjetskog rata: uloga četnika, njihova zlodjela projiciraju se na drugi narod. - Hrvate. Na taj se način u vlastitom narodu stvara potencijal za borbu i podiže moral. Jer kad Srbin gleda na televiziji, iz večeri u večer, iskasapljena srpska tijela, onda mu «dode da ide u odbranu vascelog srpstva».

Agencija za promicanje hrvatskih interesa

HV: Pogoduje li i koliko stanje «ni rata ni mira» u Hrvatskoj, srpskoj propagandi?

Teza koju su Srbi stalno nametali svijetu jest da su oni u oba prethodna rata bili na strani saveznika. No činjenica je da je u I. svjetskom ratu izgubilo mnogo američkih vojnika i vojnika iz zapadnih europskih zemalja upravo zato što su taj rat izazvali Srbi i da u II. svjetskom ratu nijedna zemlja nije imala toliko kvivslinga koliko su ih imali Srbi.

- Stanje socijalne napetosti, zbog povećanog broja nezaposlenih i vraćanja ljudi s bojišta, koji su pretrpjeli određene psihološke traume, pa i stanovite subjektivne slabosti postojeće hrvatske vlasti, stvaraju pogodno tlo za razvijanje nepovjerenja u demokratski izabranu vlast, štoviše i za pitanje može li država uopće opstati. U takvoj će se gospodarskoj situaciji uvijek pronaći stanoviti broj ljudi koji će iz osobnih financijskih razloga djelovati u skladu s određenim interesima protiv hrvatske države, na primjer, zbog strane stipendije, mogućnosti usavršavanja u inozemstvu i.t.d. Također, preko raznih privatnih zaklada, iz inozemstva mogu dolaziti u Hrvatsku ljudi, s ciljem da utječu na obrazovanje mladih naraštaja. To je stvar koja ima strateško političko značenje za hrvatsku državu. Ukoliko se dopusti takva privatna inicijativa iz inozemstva, mogle bi se uistinu dovesti u pitanje osnovne postavke hrvatske države. Hrvatska, kao ni druge bivše države u istočnoj Europi, ne smije dopustiti da se rasproda hrvatsko vlasništvo stranom kapitalu, jer onda gubi svoju neovisnost, niti smije dopustiti da izvana dolaze ljudi koji svoj kapital stavljaju u razvoj društvenih djelatnosti, kao što su pravo, otvaranje novih sveučilišta, institucija za razvoj demokracije i drugih nevladinih, neformalnih skupina koje se financiraju stranim kapitalom, jer se njime mogu promicati i interesi koji ne moraju biti u

korist hrvatske države i podupirati ono što se u diplomatskom jeziku zove upletanje u unutarnje stvari države.

HV: Po Vašem sudu, što Hrvatska može i treba učiniti protiv srpske propagande? Iščitanjem Vaše knjige «Mito» i «Zbilja» stječe se dojam da niste za srpsku metodu prijevare. No čini se da ni gola istina nije dostatna.

- Prije svega, Hrvatska mora institucionalno djelovati, kao država s jednom jakom agencijom, koja će raditi ono što radi CIA i slične agencije u svijetu, tj. promicati hrvatske interese. Takva agencija mora imati točne informacije o tome što se događa u svijetu i u zemlji, djelovati u skladu s Ustavom i svim zakonima, mora prikupljati informacije, obrađivati ih i djelovati preventivno. U tome se Hrvatska mora služiti iskustvom visokorazvijenih demokratskih zemalja, osobito onih koje su uspješno formirale takve agencije. Budući da su Sjedinjene Američke Države pokazale najviše razumijevanja za položaj Hrvatske i Bosne i Hercegovine, možda bi bilo potrebno uspostaviti određene kontakte s ljudima koji su odgovorni za takve agencije u SAD. Naravno, potrebno je u samoj Hrvatskoj imati nadstranačke znanstvene organizacije koje će se baviti prikupljanjem i obradom materijala koji se tiču sigurnosti Hrvatske. Takve su institucije u začetku, trebaju se isprofilirati i imati osiguran stalan izvor financiranja.

Hrvatska vojska - izvorište optimizma

HV: Gospodine Kneževiću, složiti ćete se nedvojbeno da je Hrvatska vojska fenomen. Nije fraza kad se kaže da je nastala preko noći i da je učas izrasla u respektabilnu vojnu snagu. Kakvo mišljenje o njoj dominira u Americi i pretpostavljate li barem koliko je ona bila predmetom srpske propagande?

- Hrvatska je vojska osnova hrvatskog optimizma. Američki vojni časopisi donose konkretne podatke kojima pokazuju da se hrvatska vojna sila više ne može slomiti. Nažalost, slika Hrvatske vojske mijenja se u skladu s političkim interesima velikih sila. Štoviše, stvaranje Hrvatske vojske bilo je onemogućavano. Embargo na uvoz oružja uveden je, očito, zato da bi se uspostavila jedinstvena Jugoslavija, što je bila intencija velikih sila, uključujući i Vijeće sigurnosti. Međutim, kako se nije uspjelo u slamanju Hrvatske vojnim sredstvima, pribjegli su drugim. Slika o HV danas je donekle neobjektivna, zato što se ona prikazuje ugiavnom u napadaju, kao agresorska, bilo da je riječ o akciji Maslenica ili o Hercegovini, gdje, navodno, djeluje.

Stoga je, po mom sudu, za pučanstvo Hrvatske bitno da zna koji je strateški cilj hrvatske politike. Mora biti jasno zacrtano kakav je interes Hrvata u hrvatskoj državi i kakav je odnos Hrvatske prema Bosni i Hercegovini. Ukoliko se znaju točno svi detalji toga cilja, bit će lakše braniti i službenu politiku koju Hrvatska vodi.